

Liman
Kitapları

Perkins, Anne

Büyük Fikirlerin Küçük Kitapları: Siyaset

Little Book of Big Ideas: Politics

**Çevirenler: Mustafa Zeki Çıraklı ve
Zekeriya Tüysüz**

ISBN 13: 978-975-251-018-0

Seri ISBN: 978-975-251-016-6

Liman Kitapları® / 18

1. Baskı: Mayıs 2013

Copyright © Liman Kitapları, 2011

Copyright © Elwin Street Limited, 2007

Conceived and produced by Elwin Street Limited

144 Liverpool Road, London N1 1LA | www.elwinstreet.com

Bu kitabın telif hakları Nurcihan Kesim Ajansı aracılığıyla alınmıştır.

Seri Editörü: Selçuk Durgut

Redaksiyon: Bican Şahin

Tasarım: Muhsin Doğan

Montaj: Merkez Repro

Baskı: Tarcan Matbaası

Adres: Zübeyde Hanım Mah. Samyeli Sok. No: 15, İskitler, Ankara

Telefon: (312) 384 34 35-36 | Faks: (312) 384 34 37 | Sertifika No: 25744

LiBeRtE

liberteyayingrubu

Liman Kitapları®

Adres: GMK Bulvarı No: 108/16, 06570 Maltepe, Ankara

Telefon: (0312) 230 87 03 | Faks: (312) 230 80 03

E-Mail: info@liberte.com.tr | Web: www.liberte.com.tr

Sertifika No: 16438

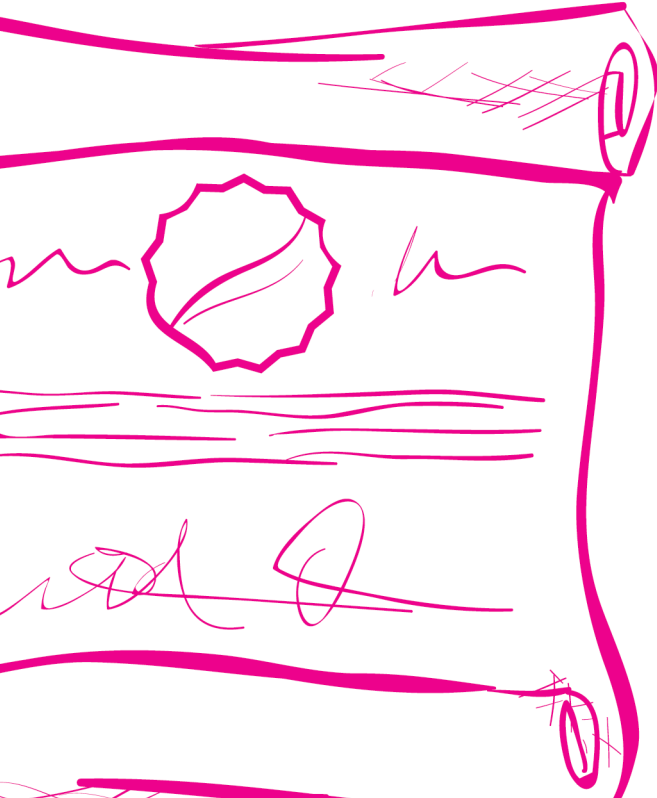
Liman Kitapları®, Liberte Yayın Grubu'nun tescilli bir markasıdır.

Büyük Fikirlerin Küçük Kitapları

SIYASET

Anne Perkins

Çevirenler: Mustafa Zeki Çıraklı ve Zekeriya Tüysüz

Liman
Kitapları

İçindekiler

Giriş 6

Siyasî Düşünürler

Platon 8 • Aristoteles 10 • Niccolò Machiavelli 12 • Thomas Hobbes 14 • LIBERTERYANİZM 16 • Baruch Spinoza 18 • John Locke 20 • Charles de Montesquieu 22 • Jean-Jacques Rousseau 24 • FEMİNİZM 26 • Thomas Paine 28 • Edmund Burke 30 • Henri de Saint-Simon 32 • Auguste Comte 34 • SOSYALİZM 36 • Karl Marx ve Friedrich Engels 38 • Antonio Gramsci 40 • John Rawls 42 • MUHAFAZAKÂRLIK VE YENİ MUHAFAZAKÂRLIK 44

İmparatorluk İnşacıları, Fatihler ve Yöneticiler

Büyük İskender 46 • Çin Şi Huang 48 • Sezar (Julius Caesar) 50 • Şarlman (Charlemagne) 52 • Cengiz Han 54 • Selahattin 56 • Ferdinand ve Isabella 58 • SÖMÜRGEÇİLİK (KOLONYALİZM) 60 • I. Elizabeth 62 • Ekber Şah 64 • Napolyon Bonapart 66 • MİLLİYETÇİLİK 68 • Büyük Katerina 70 • Bismarck 72 • Adolf Hitler 74 • TOTALİTERYANİZM 76 • Joseph Stalin 78

Devrimciler ve Ulus İnşa Edenler

Simón Bolívar 80 • Giuseppe Garibaldi 82 • Sun Yat-Sen 84
• Vladimir İlyiç Lenin 86 • KOMÜNİZM 88 • Kemal
Atatürk 90 • Cemal Abdül Násır 92 • Mahatma Gandhi 94
• Nelson Mandela 96 • Âyetullah Ruhullah Humeyni 98 •
VAHHABİLİK 100 • David Ben-Gurion 102 • Mao Zedong 104

Büyük Liderler

Hız. Muhammed 106 • Abraham Lincoln 108 • Charles de
Gaulle 110 • Sör Winston Churchill 112 • DEMOKRASI 114 •
Martin Luther King Jr. 116 • Lech Wałęsa 118 • Fidel Castro 120
• Mihail Gorbaçov 122 • Jawaharlal Nehru 124 • Barack
Obama 126

Dizin 128

Giriş

Siyaset, bir başka deyişle insanın içinde yaşadığı toplumla ilişkisi, insanlık tarihi kadar eskidir. Siyaset, her çeşit topluluk, cemaat, cemiyet, organizasyon veya kurumda iş başındadır. Bu kitap, çoğu irili ufaklı topluluklar için de geçerli olmasına rağmen, esas olarak ulusların politikasına yön veren fikirlere bir giriş mahiyetinde hazırlanmıştır.

Siyaset, yasaları kimlerin yapacağı, bu yasalara neden uyulması gerektiği, yasaların dayandığı prensipler ve amaçlarının ne olduğu gibi soruların cevabını arar. En basit ifadeyle söylersek, siyasî fikirler otoriter-liberter sarkacında gider gelir. Bir tarafta adâletin hâkim olduğu toplumsal istikrar arayışı, diğer taraftaysa bireyin özgürlük talebini –ve de hakkını– karşılama arzusu yer alır. Bu ikisi arasında bitmek bilmeyen bir denge arayışı vardır. Tanrı bile kimi zaman bir tarafta, kimi zaman diğer taraftadır.

Siyasî fikirlerin gelişimi büyük ölçüde evrimsel bir çizgi izlemiştir. Her düşünür kendinden öncekilerin üzerine ya bir tuğla daha koymuş, ya onları değiştirmiş, ya da gerek eskilere gerekse çağdaşlarına cevaplar yetiştirmiştir. Meselelere atfedilen önem zamanın şartlarına göre değişmiştir. Söz gelişi, iç savaşın ardından, siyaset teorisi daha çok düzen fikri üzerinde yoğunlaşırken, elit bir grubun idaresinde geçen yıllar, meşru muhalefetin gerekliliği düşüncesini pekiştirmiştir.

Sosyal düzendeki önemli değişimler, örneğin Hıristiyan Avrupa'nın doğuşu, ilk İslâm imparatorluğu, Aydınlanma Çağı ya da Endüstri Devrimi, yöneten ile yönetilenler; haklar ile sorumluluklar arasındaki ilişkiye dâir yeni fikirler üretilmesine sebep olmuştur. Gerek kuralcılar, gerekse isyankârlar siyaset teorisyenlerinin eserlerinde dâima kendileri için bir meşruiyet aramışlar, teorisyenler ve onların değirmenine su taşıyan destekçileriye dâima onları kendi amaçlarına hizmet edecek fikirlerle beslemişlerdir. Kimi zaman Edmund Burke ya da Tom Paine gibi propagandacılar fikirlerini öyle yüksek sesle ve açık seçik dile getirmişlerdir ki bu fikirler artık onlarla anılır olmuştur. Bazen de, Lenin ve Marx gibi lider ve siyaset filozofları birbirleriyle öyle

kaynaşmışlardır ki, bu bütünlükten yepyeni bir tez ortaya çıkmıştır.

Bu kitapta bir araya getirilen teorisyen ve liderler, gerek Platon, Aristo, Locke, Montesquieu ve Marx gibi kurucu babaların fikirlerinin altını çizmek, gerekse 21. Yüzyıl'ın siyasetini şekillendirecek olan görüşlere ışık tutmak üzere seçilmişlerdir. Seçilen on tema dünya tarihine yön veren önemli olaylara işaret etmektedir. Hepsisi de günümüzde yaşadığımız dünyaya silinmez izler bırakmıştır. Bu imparatorluk kurucuları ve fatihler, devrimciler ve önderler de hepimiz gibi insan oldukları için siyaset düşünürlerinin fikirlerinden etkilenmişler, ayrıca onları etkilemişlerdir de. Bunlar, bugünkü politikaçıların tartışıp durdukları siyasî hatların oluşmasına katkıda bulunmuşlardır. Lider, kendiliğinden, doğal olarak ortaya çıkar ve parlar; çoğu zaman gelişimi asırlar sürmüş bir fikrin nihai evresini –görkemli ya da rezil finalini– temsil eder.

Bu kitapta yer almayan niceleri vardır elbet. Belki de bu küçük kitap okurun kendi listesini yapmasına vesile olmakla görevini yapmış sayılacaktır.

ANNE PERKINS

Felsefenin Kralı

Platon

Platon –ya da bilinen diğer adıyla Eflatun– bilgelğin hâkim olduğu bir devlet nasıl olmalıdır sorusu üzerinde duruyordu. Platon'un siyasal çalışmaları bilgeliği tahta oturtan bir devleti amaçlamıştır. Ona göre siyaset ancak iyi eğitilmiş fertlerden oluşan küçük elit bir grubun ilgilenmesi gereken ciddi bir işti. Platon, siyasetin oldukça eğitilmiş küçük bir grubun yapabileceği türden bir elit faaliyeti olduğunu ileri sürmüştü. Platon'un bu fikirleri yüzlerce yıl boyunca diktatörlük ve oligarşileri desteklemek için kullanıldı. Fikirleri yüzyıllarca diktatörlükleri ve oligarşileri meşrulaştırmak için kullanılmıştır.

Doğumu:

M.Ö. 427, Atina,
Yunanistan

Önemi:

Platon, seçkin filozof-devlet adamları eliyle devletin saygınlığını artırmayı öngörür

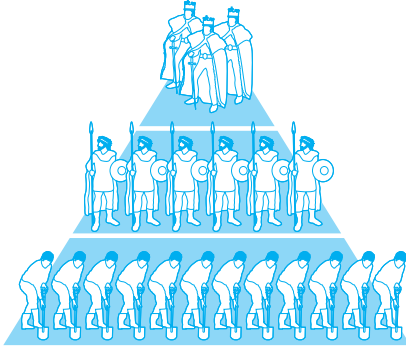
Ölümü:

M.Ö. 347, Atina,
Yunanistan

Platon, Atina'nın eski gücünü kaybetmeye başladığı, siyasi karışıklığın kol gezdiği bir dönemde yetişti. Platon, Atina'nın gücünün uzun süren düşüş sırasında yetişmiştir. Bu uzun kaos dönemi daha sonra hocası Sokrates'in haksız yere idama çarptırılmasına ve kendisinin sürgün edilmesine de tanık oldu. Bu dönem hocası Sokrates'in haksız bir şekilde ölüme mahkûm edildiği ve Platon'un kendisinin de Atina'dan kaçmak zorunda kaldığı büyük bir siyasi kargaşa dönemiydi. Platon, sürgünden döndüğünde, tarihte üniversite işlevi gören ilk eğitim kurumu olarak Akademi'yi kurdu. Akademi çok çeşitli konularda entelektüel araştırmaların yapıldığı bir merkezdi. Dönüşünde, esasen ilk üniversite olan Akademi'yi, geniş bir yelpazedeki konuları entelektüel olarak araştırarak bir merkez olarak kurdu. Platon'un ilgilendiği değişmez konu eğitimdi. Nitekim ömrünün sonlarına doğru Syracuse'nin yeni kralı II. Dionysus'u filozof-krala dönüştürmeye gayret etti çünkü iyi yönetim için bunun şart olduğuna inanıyordu. Başarısızlıkla sonuçlanan bu çabası sonunda hayatına mâl oldu. Eğitim Platon'un değişmez ilgisiydi. Hayatının sonuna doğru Syracuse kralı II. Dionysus'u iyi yönetim için vazgeçilmez olduğuna inandığı filozof krala dönüştürmeye çalışmak neredeyse hayatına mâl oluyordu.

Platon, M.Ö. 378'de büyük siyasetbilim eseri *Devlet*'i (Πολιτεία, M.Ö. 380) yazdı. Eser, hocası Sokrates ile Atinalı seçkinler arasındaki söyleşilerden oluşuyordu. Kitap, son zamanlarda Atinalıların başına gelen talihsiz olayları açıklamaya çalışıyor ve düşüşün nasıl tersine çevrileceği üzerine duruyordu. Platon'un üzerinde durduğu temel kavram adaletti. Ona göre ancak adalet sayesinde insanlar tabiatın kendilerine verdiği sorumlulukların altından kalkabilirlerdi. (Platon doğanın niyet ettiği biçimde bireylerin amaçlarını gerçekleştirmelerini mümkün kılan adalet ile ilgileniyordu.) Platon, toplumu en tepesinde filozof aristokrasisinin yer aldığı hiyerarşik katmanlar olarak tasavvur etti. Her katman belli zorunluluk ve vazifelerle sınırlıydı ona göre ve bu sınırlar geçilemezdi. Her katman aşırılıkları engelleyecek şekilde işlevinin gereklerini yerine getirmekle sınırlandırılmıştı. Platon'a göre sıradan câhil insanları yönetmek için filozof-idarecilerin oluşturduğu elit bir sınıf gerekliydi. Câhil sınıfın güzel yaşam nedir bunu hayâl edemeyeceğini çünkü güzel yaşamın değişmez, uyum-

Solda: Platon'un ideal devleti eğitilmiş azınlık tarafından yönetilir, askerler tarafından korunur ve üretken hizmetkar sınıf tarafından ayakta tutulur.

lu bir bütün olan ideal-devletin bir yansıması olduğunu düşünüyordu. Platon'a göre, câhil –sıradan vatandaşlar– kendilerinin hayâl bile edemediği iyi yaşama yöneltmek üzere filozof-devlet adamlarından kurulu bir elit grup gerekliydi. Bu iyi yaşamın kendisi statik, uyumlu bir bütün olan ideal devletin bir yansımasıydı.

Elitlerin idaresine yönelik bu izah kimi zaman “parti” fikrinin ilk ortaya atılışı olarak algılanmıştır. [Bu anlayışa göre] parti, rasyonel bilimsel doktrinler etrafında toplanmış siyasi oluşuma verilen addır. Partiler, halk menfaatine çalışır fakat ona karşı sorumlu değildir. 1930'larda Sovyet Rusya deneyiminden âşına olduğumuz totaliter yönetimi meşrulaştırmak üzere ortaya çıkmıştır. Ancak Platon, devleti ayakta tutmak için aile bağlarını bile inkâr eden bir çeşit komünist yaşam biçimini önerirken, ortaya attığı ütöpik devlet tasavvurunun zaaflarının da farkındaydı: devlette ütöpik Aristoteleskrasinin eylemleri belirleyici konumdaydı ve bu Aristoteleskrasinin dâima erdemli hareket edeceği varsayımına dayanıyordu (bu tasavvur ütöpik Aristoteleskrasinin erdemli davranma zorunluluğu tarafından ılımlılaştırılan eylemlerine dayanıyordu.) Oysa bizzat Platon'un kendisi bunun imkânsızlığının farkındaydı.

Platon daha sonraki eseri *Devlet Adami*'nda (Πολιτικός), hukuka dayalı yönetim ilkesinin liderleri doğru ilkelere bağlaması gerektiğini ileri sürdü. Son eseri *Yasalar*'daya (Nóμοι) kanun koyucunun yasalarını yaptığı ortamı yaratırken bireylerin ahlâki zaaflarını hesaba katan bir sistemin nasıl dayatılacağını araştırdı. Nihâyet *Yasalar*'da içinde yöneticinin yönetimini sürdürebileceği koşulları yaratırken aynı zamanda bireylerin ahlâki zaaflarını da kabul eden bir sistemin nasıl uygulanabileceğini araştırdı. Bulduğu cevap vatandaşların katı bir eğitimden geçirilmesi idi. Bu eğitim, en tepesinde devletin çapası (sheet anchor) olan gizli “nokturnal” konseyin yer aldığı hiyerarşik bir konsüller sistemi tarafından yönetiliyordu. Eğitici komiteler kontrolündeki çeşitli aşamalarda test ediliyor ve en tepede doğrudan devlete bağlı “derin konsül” (nocturnal sheet anchor) yer alıyordu. Platon'un devlet yönetiminde iyi eğitilmiş azınlığın önemine ve aydınlanmış küçük bir grubun kitleleri ışığı kavuşturacağına olan inancı hiç kaybolmadı; ancak onun Avrupa siyasi düşüncesinin gelişmesine yaptığı en kalıcı katkı devletin varlık sebebinin ahlâksal bir gayeye dayandığı fikriydi.

Liberteryanizm

Liberteryenler devletin aslı görevinin yalnızca ama yalnızca bireyin özgürlüklerini korumak olduğunu savunurlar. Bu özgürlükler başlıca yaşam hakkı, özgürlük ve mülkiyet hakkı olarak özetlenebilir. Zorunlu devlet müdahalesinin ölçüsüne ilişkin bir tartışma, liberalizm ile liberteryanizm arasındaki ayrımı doğurur.

Devredilemez haklar nosyonu bireyin devlet karşısında savunulması ile ortaya çıktı. Liberalizm aslında “kendi kendinin sâhibi” konumundaki bireylerin oluşturduğu bir toplumda devletin doğru rolü ve sınırları hakkındaki bir tartışmadır. Thomas Aquinas (1225-1274) devlet otoritesinin insana bizzat Tanrı tarafından bahşedilmiş bireysel haklarla sınırlı olduğunu savunmuş, hiçbir dünyevî otoritenin kutsal otoriteyi ihlâl etmeden bireyi yok sayamayacağını belirtmişti. 17. Yüzyıl’da John Locke devlet iktidarının, ‘doğa durumunda’ ortaya çıkan haklarla sınırlı olduğunu ileri sürmüştü. Rasyonel bireyler bu doğa durumunda kendi özgürlük ve mülkiyet haklarının başkalarının aynı haklarına saygı duymalarına bağlı olduğunu ve devletin bu hakları korumak üzere kurulduğunu anlamıştır. 19. Yüzyıl’da Jeremy Bentham hakların en fazla sayıda kişi için en fazla mutluluğu yaratacak biçimde sonuçlara bağlı olduğunu ileri sürmüştür. John Stuart Mill ise, bu durumun “çoğunluğun tiranlığı”na yol açacağını iddia ediyordu. Mill’e göre, azınlıkların da korunması gereken hakları vardı.

20. Yüzyıl’ın ilk yarısında, liberaller arasında keskin bir çatlak meydana geldi. Klâsik liberalizmin yeniden canlanması, saf liberalleri onların çizgisini ılımlılaştırıcılardan ayırmak üzere liberteryanizm teriminin ortaya çıkmasına yol açtı. Öte yandan, Birleşik Devletler’de Franklin Roosevelt ve İngiltere’de David Lloyd George’un temsil ettikleri ilerlemeci liberalizm milyonları yoksulluk ve istikrarsızlığa terk eden serbest pazarın ortaya çıkardığı eşitsizliklere bir tepki olarak doğdu. Bu durum, devletin pazardaki etkinliğini artırmasına yol açtı. 1941’de Roosevelt “Dört Özgürlük” adını verdiği özgürlükleri açıkladı. Roosevelt, bilinen ifade ve inanç özgürlüklerine, gelecek 40 yılda Amerikan liberal devlet anlayışının temelini oluşturacak olan ihtiyaç

ve korkudan özgürlük nosyonlarını eklemiştir.

Görece daha klâsik olan liberalizm kısmen Avrupadaki komünist ve totaliter tecrübelerle bir karşılık olarak Avusturyalı Ludwig von Mises ve Friedrich Hayek gibi politik ekonomistlerin eserlerinde canlanmıştır. Bu düşünürler, John Stuart Mill ve Adam Smith'in temel hürriyetlere müdahalenin sakıncaları konusundaki uyarılarını yinelediler. Özellikle de pazarın istihdam ve refah korumasıyla sınırlandırılmasına karşı çıktılar. Uzun vâdede, kendiliğinden doğan düzenin işleyişiyle, pazarın eşitsizlikleri dengeleyeceğini ifade ettiler. Bireysel yardımseverliğin devlet eliyle refah sunmaktan daha etkin olduğunu belirttiler.

1950'lerde Isaiah Berlin negatif ve pozitif olmak üzere özgürlükleri ikiye ayırdı. Sosyal adâlete etkisi dikkate alınmaksızın mümkün olan en üst seviyede hiçbir sınırlamanın olmayışı anlamındaki özgürlük ve zengin despotizminden korunmak için müdahaleyi gerektiren bir iyi olarak özgürlük.

Ayrıca liberter solcular daha geleneksel liberalizmin içine eşitlikçi amaçların tâkibinin yedirilmesine çalışmaktadır. Onlara göre özellikle mülkiyet doğada ortaklaşa sâhiplenilen bir şeydir.

21. Yüzyıl'ın başlarında, liberteryen görüşler gelişmiş dünyada oldukça yaygınlaşmaya başladı, özellikle de merkez-sağ partilerin düşüncelerine önemli katkılar yaptı. Ancak, bireyin haklarıyla bir arada var olan ve onları bir ölçüde modifiye eden cemaat (*community*) ve toplumun değerini vurgulayan geleneksel liberalizmin yeniden değer kazanmaya başladığını gösteren işaretler de yok değildir.

Hegemonyacı

Antonio Gramsci

İtalyan Komünist Partisi'nin erken dönemlerindeki önde gelen isimlerinden Antonio Gramsci kısa yaşamındaki Marksist kimliğine kıyasla ölümünün ardından kültür çalışmaları ve eleştirel teori alanındaki öncü çalışmalarıyla çok daha etkili olmuştur.

Doğumu:

1891, Sardunya,
İtalya

Önemi:

Devlet yönetiminin de işçi sınıfının sesini duyurmasının gerekliliğine dikkat çekti

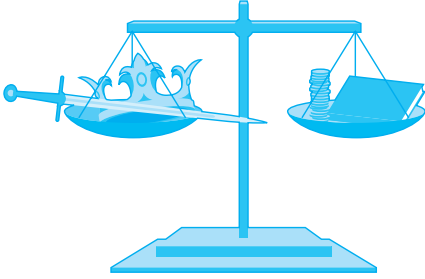
Ölümü:

1937, Roma,
İtalya

Gramsci ilk başlarda bir sosyalistti, Birinci Dünya Savaşı sonrası 1921 İtalya Genel Grevi'ne katılan komünist bir ekip kurdu. Moskova Komünist Enternasyonal'de 18 ayını geçirdikten sonra, 1924'te partisini yönetmek üzere İtalya'ya döndü. Fakat 1926'da tutuklanıp hapse atıldı ve ömrünün geri kalanını hapiste ya da hastanede gözetim altında geçirmek zorunda kaldı.

Hapishanede geçirdiği zaman içinde, başarılı bir Marksist Devrim'e yol açacak koşulların detaylı bir analizini yapmaya ve onları formüle etmeye çalıştı. Bu çalışması daha sonra *Hapishane Defterleri* (*Quaderni del carcere*, 1935) olarak basıldı. Fakat Gramsci'nin görüşleri İkinci Dünya Savaşı sonrasına kadar çok kişiye ulaşmadı. Marx ve Engels'in işçi sınıfının siyasî önderliğini işaret etmek üzere kullandıkları hegemonya kavramının yeni bir teorisini geliştirdi. Gramsci, hegemonya kavramını kültür alanına uyarladı ve 17. Yüzyıl'dan itibaren Avrupa'daki (ve sonra Amerika'daki) düşünce alış-verişi ve fikir dolaşımının Napolyon'un önünü nasıl açtığını gösterdi:

"Voltaire'in yazdığı her komedi, her deneme ülkeler ve bölgeler arasında çekilen hatlar boyunca bir kıvılcım gibi ilerlemiş ve gittiği her yerde, her zaman aynı destekçileri ve aynı düşmanları bulmuştur. Napolyon ordusunun süngülerinin önü kitaplardan oluşan görünmez bir ordu tarafından çoktan açılmıştı. 18. Yüzyıl'ın ilk yarısından itibaren Paris'ten yola çıkan bu görünmez ordu, insanları ve kurumları bir yenilenme hareketinin gerekliliğine önceden hazırlamıştı."

Solda: Kanun ve devlet gücü, kültür ve ekonominin gücüyle dengelenir. Fakat burjuva sınıfı bu dengeyi kendi lehine bozar.

Gramsci'ye göre, kapitalizm burjuvanın kültürel hegemonyası tarafından destekleniyordu. İşçi sınıfının kendini burjuva değerleriyle mevcut özdeşleşmesinden kurtaracak kendine ait uluslararası bir kültür oluşturması gerekiyordu. Burjuva değerlerinin dayanağını oluşturan şey Hıristiyanlıktı. Roma Katolik Kilisesi'nin farklı entelektüel düzeylerine rağmen taraftarlarını bir arada tutmaktaki başarısını kabul edip Marksizmin de bunu örnek almasını arzuladı.

Gramsci öncelikle işçi sınıfının deneyimlerini yansıtacak ve böylece işçi sınıfının kültürel hegemonyasının kurulmasına katkıda bulunabilecek işçi sınıfı entelektüellerini geliştirmek istiyordu. Bunun önemi kısmen onun sivil toplum-politik toplum ayrımında yatıyordu. Ona göre, politik toplum devlet ve yasalardı. Sivil toplum ise ekonomiyi de kapsıyordu. Bazen açıkça örtüşmeler de, ilki iktidar ve güç alanı, ikincisiyse rıza alanıydı. Burjuvazinin, kısa vâdeli ekonomik çıkarlarına aykırı olsa bile işçi sınıfına politik alanda verdiği iyi-zamanlanmış tâvizlerle, sivil toplumu kontrol altında tuttuğunu ileri sürdü. Bunu değiştirmek için, işçilerin öncelikle sivil toplumun kontrolünü ellerine almaları ya da hiç değilse sivil toplumda bir pozisyona sâhip çıkmaları gerekiyordu. Bununla birlikte, nihâî olarak sivil toplumu tamamen ele geçirmek için şiddete dayalı bir "akım savaşı" (*war of movement*) kaçınılmaz olabilirdi. En nihâyetinde, sivil toplum kendi kendini düzenleyebilir duruma ulaştığında, politik toplum da lüzumsuz hâle gelecektir.

Türklerin Atası

Kemal Atatürk

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı (1923-1938) Atatürk modern, laik cumhuriyetin kurucusu, büyük yenilikçiydi. Birçok lidere ilham kaynağı oldu ve Türkiye'yi 20. Yüzyıl'a taşıdı.

Doğumu:

1881, Selanik,
Şimdiki Yunanistan

Önemi:

Laik bir cumhuriyet olan Modern Türk Devleti'nin kurucusu

Ölümü:

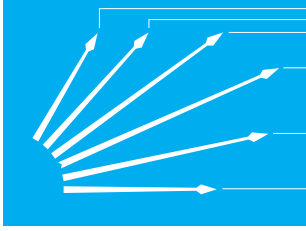
1938, İstanbul,
Türkiye

Kemal Atatürk başarılı bir subaydı ve Birinci Dünya Savaşı'nda Müttefiklere karşı verdiği Gelibolu Müdafası'yla ün kazandı. 1918'de Osmanlıların yenilmesinin ardından çıkan kaos ortamında Mustafa Kemal Müttefikler tarafından imparatorluk topraklarını bölerek barışı sağlamak için kullanılan son pâdişah VI. Mehmet'e karşı direniş başlattı. Daha sonraki Kurtuluş Savaşı'nda Atatürk, Türkçe konuşulan toprakları kapsayan sınırları belirledi. 300 yıldır hâlife olduklarını iddia eden, yani ülkenin hem siyasî hem de ruhanî lideri olan pâdişahlar tarafından yönetilen ülkede Ulusal kimlik olarak din yerine kültürü temel aldı.

1923'te yeni Türkiye Cumhuriyeti'nin Cumhurbaşkanı olduktan sonra ülkeyi İslâmîyetin câzibesinden uzaklaştırmak için bir dizi sıradışı reform gerçekleştirdi. Bunlar arasında yeni nesli, İslâm kültüründen iyice uzaklaştıran Arap kökenli kıyafetlerin (fes yerine şapka getirilmesi) yasaklanması ve Arap alfabesi yerine Latin alfabesinin seçilmesi vardır.

Atatürk, devrimi gerçekleştirmek için altı ilke ile yola çıktı. Bu ilkeler 1931'deki Cumhuriyet Halk Partisi'nin seçim programını oluşturdu. Geleneksel yönetimlerin geri gelme ihtimaline karşı demokratik bir savunma olarak Cumhuriyetçilik ve halkçılık ön sıralardaydı. Daha sonra milliyetçilik ve devletçilik geldi:

Türkiye, çok uluslu bir imparatorluğun kalıntılarında doğan, dış dünyadan bağımsız bir ulus-devlet olarak tanımlandı. Ortak bir dil, kültür ve değerler etrafında birleşti ve millî sınırlar

Cumhuriyetçilik,
Halkçılık,
Laiklik,
Devrimcilik,
Milliyetçilik,
Devletçilik

Solda: Atatürk ilkeleri aynı zamanda Cumhuriyet Halk Partisi'nin simgesidir.

dâhilinde din, ırk ayrımı yapmaksızın herkesi kabûl etti. Son olarak, Laiklik ve Devrimcilik eski düzenin dinî ve siyasî güç dengelerinin tersine çevirdi: Şeriat kanunları yerini İtalya, Fransa ve Almanya'dan derlenen kanunlara bıraktı. Kadınlar özgürleştirildi ve 1934'te seçme ve seçilme hakkına sâhip oldular. Boşanma kanunlaştırıldı. Kanun önünde bütün vatandaşlar eşit haklara sâhip oldu.

Devlet laik bir devlet hâline geldi: eğitim dâhil bütün din ve devlet işleri resmî olarak bir birinden ayrıldı. 1924 Mart'ında hâlifeliğin kaldırılmasıyla, İslâmîyet birçok din arasından sâdece birisi hâline geldi. Devlet, ekonomik hareketliliği düzenleyerek müdahaleci devlet rolünü üstlendi ve ekonomik yayılma sürecinde büyük girişimleri kendi bünyesinde topladı. Ayrıca sosyal refahın sorumluluğunu üstlendi.

Atatürk Türkiye'de saygı duyulan bir lider olarak yerini korumaktadır. Tek-partili yönetim tarafından yürütülen devlet-devrimi modeli İran Şahları ve Mısır tarafından uygulanmaya çalışıldı fakat Kemal Atatürk'ün elde ettiği başarıyı gösteremediler.

Komünist

Mao Zedong

Başkan Mao, kişi kültü, merhametsizce bir zulüm ve terör kullanarak modern Çin'i şekillendirdi ki bu uygulama milyonlarca kişinin açlık ve işkence yüzünden ölümüne sebep oldu. Mao, Çin Komünist Partisi'ne 1931 yılından itibaren, Çin Halk Cumhuriyeti Partisi'ne ise 1949'tan 1959 yılına kadar liderlik etti ve olağanüstü etkisini ölümüne kadar sürdürdü.

Doğumu:

1893, Hunan
Eyaleti, Çin

Önemi:

Komünist
Çin Halk
Cumhuriyeti'ni
kurdu

Ölümü:

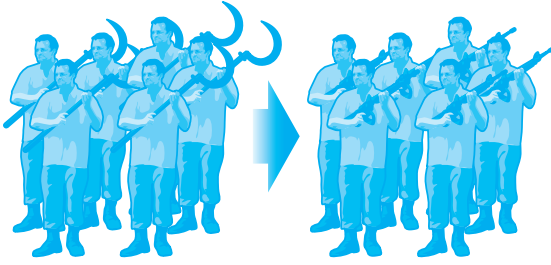
1976, Pekin, Çin

Sığır yetiştiriciliğinden gelen Mao, son imparator hanedanlığının çöküşü ile ortaya çıkan karmaşık bir ortamda yetişti. 1911 yılındaki Sun Yat-sen'in ilk ayaklanmasında mücadele etti ve 1921 yılında kurulan Çin Komünist Partisi'nin kurucu üyesi oldu. Chiang Kai-shek ile savaşta 1928 yılından itibaren bir Kızıl Ordu bölümünü idare etti ve 1934 yılındaki Uzun Yürüyüş'te onlarla birlikte kuzey Çin bölgesine geri çekildi. Bir lider olarak 1940'larda ortaya çıktı. O'nun bir asker olarak tecrübesi ve savaşçı görüntüsü, yaşamının geri kalan bölümünde ağırlıklı olarak askerî bir güce dayanmasına sebep oldu.

Çağdaşlarının bir kısmının tecrübe bir kısmın da entelektüel yetenek eksikliğine bakarak, politikalarının Çin'in kendi bilgi birikimine dayandığını ilân etti. O, başlangıçta sanayi işçilerinden ziyâde köylü/çiftçi kesiminin kendi gücünün ve askerî taktiklerinin başarısının kaynağı olabileceğini gördü ve şehirleri kırsal bölgelerden itibaren ihata ederek onların desteğine dayandı. Pragmatist olmasına rağmen Mao 1930'daki Japon istilası sırasında eski düşmanı Kuomintang'a karşı uzlaşmacı davrandı, fakat 1940'lara gelindiğinde, komünist liderliğini bir anti-empyeryalist işçi devriminin içinde yeniden inşa etti.

Mao, 1930'ların sonundan başlayarak, Çinin şartlarıyla uyumlaşmada başarısız olan Sovyet Marksizminin bazı yönlerini reddederek, Marksizmin 'Çinlileştirilmesi' hakkındaki fikirlerini geliştirdi. O, Çin'deki yoksulluğu yenebilecek ve onu sosyalizmin aydınlık tepelerine ulaştıracak entelektüel ve fizikî çabaların arasında bir birlik tasavvur etti. 1949'dan sonra Mao, kırsal menfaat-

Yukarıda: Çin gibi bir ülkede görece düşük seviyeli olan sanayileşme, endüstri işçilerinden ziyâde çiftçiler eliyle geliştirilmek zorundaydı

leri, endüstrileşme seferberliğinden daha aşağı seviyeye koyarak,

Çin'i ortodoksluğa geri döndürdü. Mao, 1950'lerin sonlarında İleri Doğru Büyük Adım'ı başlattı. Bu büyük adım hızlandırılmış beş yıllık plândan ibarettir ve verimliliği artırmak için endüstriyel ilerleme yerine tek başına insan gücünü kullanmayı hedeflemiştir. Bu amaçla da, her köy ve kasabada küçük ölçekli sanayinin geliştirilmesi teşvik edilmiştir.

Öğreti olarak safkan tugaylar yerel karar almakla yükümlü olan uzmanların yerini aldılar. Mao askerlik yıllarının sâde eşitlikçiliğinin canlanması olarak bunu hep ümit ederci. Fakat bunun yerine, devrim sırasında ölen 20 milyon kişiye ilâve olarak, yaklaşık 20 milyon kişi de açlıktan öldü. 1961'de, bu politika tersine çevrildi.

1960'ların ortalarında başlayan Kültürel Devrim, Mao'nun, 'capitalist roader'ların'' ekonomiyi yanlış yöne götürdükleri inancından doğmuştur. Bu devrim, siyasî rakip ve eleştirmenlerin kontrol altına alınmasına yardım ederek partinin yeniden yapılandırılmasına hizmet etti. Anti-entelektüalizm, köylü cehaletin övüldüğü sınıf savaşının bir yönü olarak teşvik edildi. Mao'nun 1976 yılında ölümüne kadar süren bu deneme, yavaş yavaş ta olsa, despotik merkezîyetçilik lehine yürürlükten kaldırıldı

** Maoist düşüncede, burjuva baskısına boyun eğerek piyasa sistemini kabüle eğilimli olan (kapitalist güce boyun eğmek, halkı 'kapitalist yola' itecektir) kişileri ifade etmek üzere 1965'lerde Çin Komünist Partisi içinde kullanılan kavram ilk başta 1956'lardan sonra Mao tarafından parti içindeki reaksiyoner eğilimlere karşı kullanılmıştı. (ç.n.)

Dizin

Başlıca politikacılar için içindekiler sayfasına bakınız. Politikacılara referanslar sâdece, onların asıl kayıtlarından çok diğerlerinin kastedildiği yerlerdir.

- Aquinas, Thomas 16
Aristoteles 15, 21, 114
Atatürk, Kemal 98
Aydınlanma 20
- bağlantısızlık 124, 127
Beauvoir, Simone de 26
Bentham, Jeremy 16
Bolivar, Simón 82, 120
burjuva 88
Burke, Edmund 7, 23, 28, 44
Büyük İskender 50
- Chavez, Hugo 120
cihad 56, 107
Comte, Auguste 38
- Darwinizm 61, 74
demokrasi 11, 13, 39, 84, 112–13
Descartes, René 18
- emperyalizm 60–1, 62–3, 68, 110
Engels, Friedrich 36, 88
- familyhood 126–7
faşizm 77, 112–13
faydacılık/yararcılık 19, 34
Fourier, Charles 36
Franklin, Benjamin 28
- Gassendi, Pierre 20
Gentile, Giovanni 76
Gorbaçov, Mihail 89
Guevara, Che 120
- hegemonya 40–1
Hristiyan ahlakı 13, 33, 34, 41
Hitler, Adolf 13, 76, 112–13
Hobbes, Thomas 18, 21, 24, 80
- ırkçı yönetim 96, 103, 126
- Johnson, Lyndon B. 45
Kant, Immanuel 122
kapitalizm 38, 41, 42–3, 61, 94, 105
Kim Il Sung 79
- kolonyalizm/sömürgecilik 59, 63, 69
komünizm 36–7, 38–9, 40–1, 42–3, 77, 78–9, 85, 86–7, 112, 117, 118–19, 120, 122–3
- Lenin, Vladimir İlyiç 7, 40, 61, 78, 88
liberalizm 16, 20, 43, 45, 70–1, 72, 75, 112
liberteryanizm 115
Lincoln, Abraham 83, 114–15
Locke, John 16, 23, 26, 28, 42, 80, 114
- Machiavelli, Niccolò 14, 24, 59, 79
Mahatma Gandhi 96, 116, 124
Mao Zedong 76, 79, 89
Marx, Karl 7, 32, 36, 40, 72, 78, 86–7, 88, 104–5, 120–1
meşruiyetçi 49
milliyetçilik/ulusalcılık 72, 74–5, 82–3, 84, 91, 110
- Mill, John Stuart 16, 17, 26, 34
Montesquieu, Baron de 77, 80
Mussolini, Benito 74, 76
- Napolyon (Napoléon Bonaparte) 40, 68, 80
Nasyonel Sosyalizm 74–5, 80–1, 112–13
Nietzsche, Friedrich 74
- oligarşi 11
- Paine, Thomas 7, 26
pasif direniş 94–5, 116–17
plânlı ekonomi 121
Platon 10, 64, 65
proleterya 39, 86–7
propaganda 75, 76
- Rawls, John 114
Reagan, Ronald 45
Roosevelt, Franklin 16–17
- Rousseau, Jean-Jacques 13, 26, 28, 66–7, 70, 77, 80
- Saint-Simon, Henri de 34, 36, 38–9, 82
Sanayi Devrimi 36, 60
Schumpeter, Joseph 61
sekülerizm 12, 14–15, 23, 91, 93, 125
sivil haklar 109, 116–17
Smith, Adam 17
Socrates 8
sosyal mukavele/toplumsal sözleşme 21, 24–5
sosyalizm 32, 38–9, 78–9, 84, 86, 92–3, 96–7, 112, 115, 125, 126–7
Spinoza, Benedictus 13
Stalin, Joseph 13, 76, 87, 88–9
Şarلمان (Charlemagne) 57, 59, 66
- tek-parti 87
terörün kullanımını 76, 100–1, 104
tiranlık 13
totaliteryanizm 9, 74–5
ulus-devlet 80–1, 82–3, 91
- Voltaire 66–7, 70, 80
- Yayıncılık 59